

Cuprins

Argument.....5

Capitolul I. Privire comparativă asupra reglementărilor arbitrajului internațional	11
1. Considerații privind cadrul legal.....	11
1.1. Reglementarea arbitrajului internațional.....	11
1.2. Aspecte comparative privind cadrul normativ stabilit de legislația procesual-civilă din România.....	16
2. Prevederi legale.....	23
2.1. Codul de procedură civilă din 1865.....	23
2.2. Noul Cod de procedură civilă – Legea nr. 134/2010, modificată.....	25

Capitolul II. Arbitrajul internațional – caracterizare generală	33
1. Arbitrajul internațional.....	33
1.1. Noțiuni.....	33
1.2. Terminologie.....	46
1.3. Domeniul de aplicare. Arbitrabilitatea litigiului.....	52
1.4. <i>Ratio legis</i>	58
1.5. Legislație și jurisprudență de inspirație internațională.....	59
2. Convenția arbitrală.....	66
2.1. Noțiuni.....	66
2.2. Condițiile de formă și de fond ale convenției arbitrale.....	74

2.3. Formele convenției arbitrale.....	88
2.4. Efectele convenției de arbitraj internațional.....	94
Capitolul III. Procesul arbitral internațional	113
1. Tribunalul arbitral.....	113
1.1. Arbitrii	113
1.2. Constituirea tribunalului arbitral.....	117
1.3. Competența tribunalului arbitral	130
2. Legea aplicabilă procesului arbitral.....	133
2.1. Legea aplicabilă litigiului arbitral.....	133
2.2. Dreptul aplicabil. Reguli de aplicare subsidiară.....	142
2.3. Conflictele de legi și jurisdicții.....	143
2.3.1. Conflictul de legi.....	143
2.3.2. Conflictul de jurisdicții	145
3. Procedura arbitrală.....	149
3.1. Dezbaterea litigiului.....	150
3.2. Limba în care se desfășoară procedura	150
3.3. Măsuri provizorii și conservatorii.....	151
3.4. Administrarea probelor.....	151
3.5. Cheltuieli arbitrale.....	152
Capitolul IV. Efectele hotărârilor arbitrale străine	153
1. Hotărârea arbitrală	153
1.1. Noțiune	153
1.2. Hotărârea arbitrală străină	157
1.3. Eficacitatea.....	164
2. Procedura de recunoaștere și executare a hotărârilor arbitrale străine.....	166
2.1. Instanța competentă.....	167
2.2. Cererea și documentele atașate la cerere	168

2.3. Motivele de refuz al recunoașterii sau executării.....	170
2.4. Judecata. Suspendarea judecării	173
Capitolul V. Concluzii.....	176
Capitolul VI. Modele de acte specifice arbitrajului internațional	180
Bibliografie.....	189

Gabriel MIHAI

Avocat, Baroul Constanța

Conf. univ. dr., Universitatea „Ovidius”, Constanța,

Facultatea de Drept și Științe Administrative

Arbitru, Curtea de Arbitraj Comercial și Maritim, Constanța

**ARBITRAJUL INTERNAȚIONAL
ȘI EFECTELE HOTĂRÂRILOR
ARBITRALE STRĂINE**

Universul Juridic

București

-2013-

Argument

Criza sistemului jurisdicțional, manifestată prin creșterea continuă a volumului cauzelor aflate pe rolul instanțelor, costurile exagerate ale proceselor, lentoarea judecării și, nu în ultimul rând, lipsa de eficacitate a hotărârilor judecătorești, a determinat cu acuitate utilizarea unei căi rapide, funcționale pentru rezolvarea disputelor intervenite între participanții la circuitul general al schimburilor de bunuri și servicii.

În acest context s-a cristalizat arbitrajul, o jurisdicție convențională de drept privat, pentru rezolvarea anumitor litigii, de către una sau mai multe persoane, în cadrul unei proceduri bazate pe autonomia de voință a părților și cu respectarea ordinii publice, a bunelor moravuri și a dispozițiilor imperative ale legii.

Pe de o parte, arbitrajul se configurează ca un instrument mai complex decât medierea și concilierea, ce reprezintă căi de rezolvare a unor diferende mai puțin importante.

Pe de altă parte, arbitrajul este o instituție juridică, prolifică și flexibilă, care permite evadarea din universul constrictor al formei juridice clasice, promovat de justiția etatică.

Aplicabilitatea arbitrajului este redusă în materie civilă; în schimb, această procedură își regăsește o prezență semnificativă în materie comercială și mai ales în arealul internațional, devenind o modalitate esențială de stingere a disputelor izvorâte din „efervescența” relațiilor civile și comerciale internaționale.

Apartenența instituției arbitrajului la dreptul comercial și dreptul procesual civil consacră un caracter special derogator al arbitrajului comercial față de cel civil, în privința regulilor de bază ce reglementează această activitate.

Originea arbitrajului se găsește în carențele justiției statale, considerându-se că misiunea judecătorului public poate fi luată de

un simplu particular sau de o instituție permanentă arbitrală care inspiră părților litigante încrederea necesară.

Arbitrajul a reprezentat o modalitate de soluționare a litigiilor de drept civil încă din orânduirea antică. După revoluțiile burgheze, legislațiile naționale au limitat puterile arbitrilor, întrucât arbitrajul nu oferea părților garanțiile justiției de stat. Reglementarea restrictivă a arbitrajului a fost impusă de sustragerea litigiilor de la examinarea de către instanțele judecătorești, precum și de la aplicarea uniformă și strictă a legii.

Sediul materiei l-au reprezentat, încă de la început, codurile de procedură civilă adoptate în primii ani ai veacului trecut, impregnate de liberalismul revoluției franceze.

Chiar mai devreme de secolul trecut, prin Decretul nr. 12 din 24 august 1790, arbitrajul era reglementat în termeni favorabili, fiind considerat „mijlocul cel mai rațional de a soluționa contestațiile dintre cetățeni”, nu prin intermediul judecătorilor, ci al unor persoane particulare investite cu încrederea deplină a părților.

Codul francez din 1807 oferă cadrul legal pentru organizarea arbitrajului ad-hoc, prima dintre formele pe care le-a cunoscut instituția. Din acesta s-a inspirat Codul de procedură civilă român din 1865, inclusiv Cartea a IV-a, dedicată arbitrajului ad-hoc. De remarcat că textul prevederilor franceze inițiale era rigid și complicat, supunea arbitrajul dominației justiției statale și instituia multiple căi de reformare a hotărârilor pronunțate în cadrul controlului de legalitate, exercitat de aceleași instanțe statale. În timp, procedura a fost fluidizată, regulile simplificate, au fost limitate căile de desființare a hotărârilor.

Dezvoltarea interesului pentru instituție trebuie direct legată de progresul industriei, al societăților industriale, deși arbitrajul nu era o necunoscută nici chiar în perioada antică.

Începuturile sale îndepărtate, pierdute în timp, au favorizat, de altfel, opinii doctrinare care au susținut că este anterior justiției publice, că a fost forma primară de existență a acesteia. Cert este că traiectoria ascendentă, fermă în evoluția sa, s-a declanșat odată cu perioada de expansiune a industriei și comerțului.

Începând cu secolul al XX-lea, arbitrajul devine forma preferată de soluționare a litigiilor decurgând din operațiunile de comerț internațional. Datorită generalizării și importanței sale, instituția arbitrajului este reglementată prin legi naționale și prin convenții internaționale, atât bilaterale, cât și multilaterale. Ele se înscriu într-un proces continuu de perfecționare și unificare a regulilor aplicabile arbitrajului.

Remarcabil este faptul că existența instituției arbitrajului și-a găsit o reglementare constantă în dreptul procesual român. Astfel, Codul de procedură civilă apărut în ediția din anul 1910, republicată în anul 1921, consacră în Cartea a IV-a, intitulată „Despre arbitri”, norme procesuale cu caracter special referitoare la numirea arbitrilor, cercetarea pricinilor înaintea arbitrilor, hotărârile arbitrale.

O astfel de reglementare dată instituției arbitrajului cuprindea norme moderne și actuale, consacrand principiul „liberului exercițiu al drepturilor” părților care doresc să regularizeze prin arbitri judecata pricinilor lor.

Primele înțelegeri multilaterale asupra arbitrajului internațional s-au încheiat în cadrul Societății Națiunilor prin adoptarea Protocolului de la Geneva din 1923 privind clauzele de arbitraj din contractele încheiate în materie comercială și a Convenției de la Geneva din 1927 pentru executarea sentințelor arbitrale, având drept scop recunoașterea pe teritoriul statelor contractante a autorității sentinței arbitrale pronunțate în temeiul unei convenții arbitrale, conformă regulilor procedurale în vigoare în țara unde se invocă.

După cel de-al Doilea Război Mondial, dezvoltarea comerțului internațional a determinat adoptarea unor noi convenții în materie de arbitraj¹.

Sub egida Organizației Națiunilor Unite au fost încheiate Convenția pentru recunoașterea și executarea sentințelor arbitrale străine, adoptată la 10 iunie 1958 la New York (dispozițiile

¹ Convențiile multilaterale în materia arbitrajului sunt, în prezent, ratificate de un număr de peste o sută de state, ceea ce demonstrează deschiderea pe care o oferă arbitrajul ca alternativă de judecată în plan internațional.

Convenției se aplică recunoașterii și executării sentințelor arbitrale date pe teritoriul unui alt stat decât acela unde se cere recunoașterea și executarea sentințelor și rezultate din diferende între persoane fizice sau juridice), Convenția pentru reglementarea diferendelor referitoare la investiții între state și resortisanții altor state, semnată la 18 martie 1965 la Washington (prin care s-a creat Centrul Internațional pentru Reglementarea Diferendelor relative la Investiții – CIRDI).

Ulterior, pe măsura dezvoltării interesului pentru această alternativă particulară de judecată, au apărut instituțiile arbitrale, ca forme organizatorice și funcționale, centre permanente având vocația de a soluționa, în principiu, orice litigiu cu care sunt sesizate.

Convenția europeană de arbitraj comercial internațional de la Geneva, din 21 iunie 1961, cea de la Washington din 1975 pentru reglementarea diferendelor relative la investiții între state și persoane ale altor state (toate ratificate de România) au oferit, în ansamblu, un set de norme de drept substanțial care a facilitat considerabil accesul la această cale de judecată și a oferit o rezolvare scutită de dificultățile și neconcordanțele sistemelor de drept intrate în contact.

Comisia Națiunilor Unite pentru Dreptul Comerțului Internațional (UNCITRAL) a fost înființată de Adunarea Generală a Națiunilor Unite în decembrie 1966, cu scopul de a asigura „armonizarea progresivă și unificarea legislației comerțului internațional”, iar în 1985 a fost adoptată, de același organism, legea-model UNCITRAL pe care multe state au preluat-o direct, încorporând-o în propriul sistem legislativ, altele, cum este și România, utilizând-o drept sursă în elaborarea propriei legi, însușindu-și-o, astfel, indirect.

Complexitatea relațiilor economice și celeritatea desfășurării operațiunilor comerciale au condus la diversificarea și activarea unor moduri și forme alternative de soluționare a acestor diferende, adaptate necesităților timpului.

În materie comercială, arbitrajul se manifestă ca un reflex al refuzului comercianților de a se supune și urma formele închistate

ale procedurii de drept comun, asimilând, în realizarea scopului lor, formele maleabile, proprii arbitrajului.

Expansiunea comerțului internațional, dinamica accentuată a acestui proces implică în mod natural, alături de caracterul său evolutiv, apariția unor dispute între participanții la relațiile internaționale, supuse spre soluționare, într-o proporție covârșitoare¹, arbitrajului comercial internațional.

Acest tip specific de arbitraj are un rol important nu numai în rezolvarea litigiilor izvorâte din contracte ce au caracter economic internațional, dar și în elaborarea unor uzanțe comerciale și crearea unui climat de încredere și bună-credință în mediile de afaceri.

Litigiile internaționale soluționate pe calea arbitrajului izvorăsc fie din raporturi comerciale privind vânzarea, cumpărarea sau schimburile de mărfuri, prestațiile de servicii, transporturile și expedițiile internaționale, fie din raporturile privind proiectările, prospectările, executările de lucrări de antrepriză, construcții sau montaj, operațiuni financiare valutare și orice alte activități lucrative.

După competența materială, se disting arbitraje având competență generală în materie de comerț internațional, cum sunt cele realizate de Curtea de Arbitraj de pe lângă Camera de Comerț Internațional de la Paris, Asociația Americană de Arbitraj (AAA), Institutul Olandez de Arbitraj, Curtea Permanentă de Arbitraj de pe lângă Comisia Germană pentru Probleme de Arbitraj, Curtea Internațională de Arbitraj de la Londra (LCIA) și arbitraje având o competență specială în domeniul comerțului internațional, cum sunt Camera arbitrală de bumbac din Le Havre și Tribunalul de Arbitraj al Bursei de bumbac din Bremen (ce soluționează litigiile din domeniul comerțului internațional cu textile), London Corn Trade Association (pentru litigiile ce decurg din comerțul internațional cu produse alimentare), Camera de arbitraj privat pentru importul de cafea din Hamburg, Comisia de Arbitraj Maritim de la Tokyo-TOMAC (specializată în arbitraj maritim) etc.

¹ Pe plan internațional, arbitrajul este mijlocul primordial „dominator” în soluționarea litigiilor comerciale internaționale, pe această cale fiind soluționate peste două treimi din totalul litigiilor având o asemenea natură.

Arbitrajul comercial internațional semnifică scoaterea litigiului de drept al comerțului internațional, prin voința părților aflate în conflict, din competența instanțelor de drept comun și supunerea lui jurisdicției specializate în materie, constituită ad-hoc sau instituționalizată, care va judeca după o procedură proprie.

Arbitrajul internațional este astăzi considerat o formă de justiție adaptată în mod special litigiilor dintre comercianți și care prezintă pentru lumea oamenilor de afaceri o atracție deosebită, datorită supleței sale în adaptarea la exigențele practicii comerțului internațional, domeniu caracterizat prin mobilitate și diversitate.

Arbitrajul comercial internațional s-a dovedit a fi cea mai adecvată modalitate de soluționare a litigiilor decurgând din raporturile comerciale cu elemente de extraneitate, datorită numeroaselor avantaje pe care le prezintă, comparativ cu jurisdicțiile de drept comun: simplitatea și suplețea procesului; secretul dezbaterilor; cheltuieli de judecată mai reduse; specializarea arbitrilor în materia regulilor și uzanțelor comerciale internaționale.

Libertatea comerțului dobândește prin arbitraj forme suplimentare de afirmare și consolidare; facilitând soluționarea operativă a diferendelor dintre partenerii de afaceri aparținând unor ordini juridice diferite, arbitrajul permite estomparea diferențelor de reglementări naționale (multe dintre ele insuficient de flexibile spre a satisface nevoile moderne), înlăturarea barierelor și a inconvenientelor datorate acestora, contribuind astfel la încurajarea comerțului, a schimbului liber de valori și, nu în ultimul rând, oferind un grad sporit de siguranță legalității și îmbunătățirii relațiilor economice internaționale, prin promovarea unui mecanism care reduce riscurile comerțului internațional.

Partizanii arbitrajului invocă în favoarea acestui mod de soluționare a diferendelor, în comparație cu justiția statală, o superioritate și eficiență care justifică încrederea mediilor de afaceri pentru această formă de justiție, ce își are originea exclusiv în voința părților în litigiu.

Extinderea arbitrajului internațional impune, așadar, o înțelegere aprofundată a tendințelor și orientărilor din acest domeniu, în contextul dezvoltării continue a raporturilor internaționale de drept privat.

CAPITOLUL I

Privire comparativă asupra reglementărilor arbitrajului internațional

1. Considerații privind cadrul legal

1.1. Reglementarea arbitrajului internațional

Conceptual, arbitrajul internațional constituie o formă de arbitraj care conține un element de extraneitate, determinat de legea națională.

Dreptul comun în materia arbitrajului îl reprezintă, ca urmare, normele naționale, pe care se consolidează cele speciale aplicabile segmentului internațional și care dobândesc o reală utilitate și eficiență pentru cei implicați în angrenajul acestei justiții private (arbitri și părți), oferindu-le suportul legal necesar fluidizării demersurilor lor cu caracter litigios¹.

Se poate constata o influență inversă a normelor speciale asupra celor de drept comun, generale, respectiv a reglementărilor internaționale în domeniu asupra celor interne. Se recunoaște și se preia, astfel, superioritatea experienței de mai lungă durată a arbitrajului în arealul internațional decât în cel intern².

Fenomenul are o dublă semnificație: de armonizare a reglementărilor naționale în materia arbitrajului cu cele internaționale moderne, integrându-se procesului mai amplu de armonizare progresivă a legislației române cu dreptul comunitar și, în același

¹ Arbitrajul internațional, care deține cea mai amplă pondere în soluționarea litigiilor cu element de extraneitate, este reglementat atât prin izvoare interne, cât și prin izvoare internaționale.

² M. Sălăgean Ionaș, *Arbitrajul comercial*, Ed. All Beck, București, 2001, p. 16; Cartea a IV-a din noul Cod de procedură civilă, precum și Regulamentele și Regulile Curții de Arbitraj Comercial Internațional București reflectă, într-un mod specific, soluțiile promovate de UNCITRAL cu privire la arbitraj.